Общественно-политическая газета Ханты-Мансийского автономного округа – Югры

Хӑнты ясӑҥ

Основана
1 ноября 1957 года

25.05.2023
№10 (3622)

Музейт хӑтл пиԓа!

9 »

Анастасия Федий Мӯв-авӑт па Хӑннєхә музей хущи юнтты утӑт ванԓтӑԓ. П. Молданов вєрум хур

Муй иты еԓԓы рәпитты вєр пириты? » 3

Тӯкъякӑҥ сора ёшпи, пӑсты кӯруп сӑмӑҥ нєӊие » 11

Тәрум хот ӑшкола » 13

Рўтьщӑты вєрӑт тәты питԓӑт

Округевн хӑннєхуятӑт рўтьщӑты вєрӑт тәса тәты вәнԓтӑԓыйт, рўщ щирн щит «туристический акселератор» щирн нємӑтԓы. Щи оԓӑӈӑн рўтьщӑты вєрӑт ԓэщӑтты әхтыйн рәпитты нє Ольга Горелова па Югра развития фонд тӑхийн ԓӑӈкӑр хәя вәԓты хә Игорь Усатый РИЦ «Югра» хущи путӑртсӑӈӑн.

«Туристический акселератор» – щит нємасыя ԓэщӑтум вєр, хута ԓыв саттэԓа вєрӑт тәты хуятӑт, некоммерческой тӑхет ёх вәнԓтӑты питԓыйт, хутыса мосԓ хӑннєхуятӑт рўтьщӑты вєрӑт мосты щирн вєрты па тәты. Щи вәнԓтупсыя питты пӑта заявка-нєпек хӑншты мосӑс па нємасыя ԓэщӑтум кӑсупсыйн нух питты.

Югра мўвн тӑмӑщ вәнԓтӑты вєр оԓӑӈмит пўш вєрсы. Щив питум хуятӑт яӈ программа щирн вәнԓтӑты питԓыйт. Щӑԓта кашӑӈ хуят пиԓа кашӑӈ ԓапӑт мӑр атэԓта вәнԓтупсы па питԓ. Щи тумпи вәнԓтыйԓты хуятӑт иӑха муԓты вєр ищи хӑншты па тәты питԓӑт. Ԓыв вәнԓтӑԓыйт, муй щирн заявка-нєпек па бизнес план ԓэщӑтты мосԓ, ԓәԓн грант вух ёша павӑтты.

Щи әхтыйн рәпитты хӑннєхуятӑт тӑм вәнԓтупсыя заявка-нєпек вән кєр тыԓӑщ хәԓмит хӑтԓӑн хӑншсӑт па ԓыв вәщ тыԓӑщ 14-мит хӑтԓ вәнты вәнԓтыйԓты щӑта питԓӑт.

Путӑр хӑншӑс:
Надежда Вах

Няврємӑт айтєԓн рәт мўвеԓ сӑмӑӈа тӑйты вәнԓтӑты мосԓ

Ас нопӑтты тыԓӑщ 16-мит хӑтԓӑн округ кәща нє Н. Комарова арсыр мир оса тӑхет вєрӑт тәты ёх па гражданской общества вєрӑт тәты комиссия хуятӑт иӑха мирхота ӑкӑтсӑԓэ.

Вўща вєрман округ кәща нє лупӑс:

» *Округевн арсыр мирӑт йис вәԓупсы тәты щира 110 тӑхи па Тәрума эвӑԓты 200 тӑхи вәԓ. Щи тӑхет ёха арсыр вєрӑт тәты пӑта грант нётупсы вән унтас тәԓ.*

Губернатор нє партӑс, ԓәԓн округ айԓат хуятӑт вєрӑт тәты департамент ёх «Гражданские инициативы регионов 60-й параллели» вән мирхот пурайн мойӈ ёха аԓьсӑт, муй щирн мўӈ Югра мўвевн няврємӑт айтєԓн рәт мўвеԓ сӑмӑӈа тӑйты вєрӑта вәнԓтӑԓыйт.

» *Щи пурайн мўӈ ёхԓўва ӑнтә тәп мўӈ округевн ԓэщӑтум вєрӑт оԓӑӈӑн уша вєрты, щи тумпи па хон пєԓӑк мўвӑтн па мўӈ Россия мўвевн ихурасуп ӑм вєрӑт оԓӑӈӑн уша павӑтты па вәнԓтыйԓты мосԓ. Щӑԓта йиԓпа ԓэщӑтты вєрӑт пӑта грант нётупсы вух вохты. Щи тухӑԓпи арсыр мир вєрӑт тәты оса тӑхет ёха лупԓум, хуты округ кәщайт иса вєрн щи ёха нётԓӑт, хуйтат оборона Министерства кәща ёх пиԓа кашащты нєпек хўват Россия мўвев ԓавӑԓты мӑнсӑт*, – лупӑс Наталья Комарова.

Щи тумпи ԓўв кәщайт па депутатӑт пириты пурайн ӑԓ хуятӑтн щи вєр вантман тӑйты оԓӑӈӑн путӑртӑс. Ԓўв щирӑԓн, щит тӑм йис мєт йиԓуп вєр, кашӑӈ оԓ ӑма ԓэщӑтман вәԓ. Вантэ, ӑԓ хуятӑт вантԓӑт, муй щирн кашӑӈ хуят пириты нєпекн ёш пос пунԓ, муԓты вєр оԓӑӈӑн иньщӑсԓ ки, имухты юхԓы тәса лупԓы. Нӑԓ оԓ мӑр Югра мўв оса тӑхи щи вєр тўвман уша вєрсӑт, хуты ӑԓ ёха ищи әмӑщ пириты вєр вантман тӑйты.

«Нуви Рўщ мўв» нємпи Ԓаӈки пос вошӑӈ оса тӑхи кәща нє Светлана Круговая ай тәс, муй щирн няврємӑт пиԓа рәпитԓӑт. 2012-мит оԓн ԓыв вошӑӈ кәщайта пищма хӑншсӑт, ԓәԓн вошн Вуԓаӈ Отечественной ԓаԓь аԓьты щира муԓты тӑхи ат тывӑс. Щиты Партизанской кәрт єтӑс, щӑта арсыр вєрӑт ԓэщӑтԓыйт, щи тумпи вуԓаӈ ԓаԓьн ԓаԓясум па ухԓ пунум Матвей Путилов оԓӑӈӑн кина вєрсы.

Горноправдинск кәртӑӈ Тәрум хот пәп ики Андрей Вензя «Ратоборец» кўлуп оԓӑӈӑн ай тәс. Ԓўв щит 2019-мит оԓн пўншӑс, щи оԓн округ кәща нє эвӑԓт грант нётупсы вух вохӑс, еша вәс 440 щурӑс шойт вух ёша хоԓумтӑс. Нӑԓ оԓ мӑр щи тӑхи ёх арсыр вєрӑт вєрԓӑт – кашӑӈ рўтьщӑты хӑтԓӑн ԓаԓь юнтупсы, вуԓаӈ ԓаԓь оԓӈитум пурайн лыпӑт єнумты тыԓӑщ 22-мит хӑтԓӑн мирхот ԓэщӑтԓӑт. Ԓыв няврємӑт пиԓа путӑртԓӑт, хутыса айтєԓн мир пєԓы ӑма, вещката вәԓты па рәт мўвеԓ сӑмӑӈа тӑйты мосԓ. Арсыр ванԓтупсэт, вәнта ӑӈхты па ԓаԓясты щира кӑсупсэт па па вєрӑт ԓэщӑтԓӑт. Щиты тәняԓ ван хӑтԓуп тыԓӑщ Горноправдинск кәртӑн «Мўвев ԓавӑԓты ёх» нємпи кимит ԓаԓь юнтупсы вәс, щӑта кўтэԓн 6-10-мит классӑтн вәнԓтыйԓты 60 няврєм кӑсӑс. Мосԓ лупты, «Ратоборец» тӑхийн няврємӑт айтєԓн рәт мўвеԓ сӑмӑӈа тӑйты вєрӑта вәнԓтӑԓыйт.

Округ айԓат ёх, мир вєрӑт па внешней связят вєрӑт тәты департамент кәща хә Яков Самохвалов ай тәс, муй щирн Югра мўвевн арсыр мир оса тӑхет ёх няврємӑт айтєԓн рәт мўвеԓ сӑмӑӈа тӑйты вәнԓтӑты вєрӑт тәԓӑт.

Тӑмхӑтԓ мирхота юхтум ёх лупсӑт, муй щирн ԓыв хущеԓа кәщайт па депутатӑт пириты вєр ӑԓ ёх вантман тӑйԓӑт. Щи тумпи лупсӑт, муй щирн Тюменской область кәща хә пириты вєра ԓэщӑтыйԓԓӑт.

Мирхотн арсыр вошӑт эвӑԓт ёх рәпатайԓаԓ оԓӑӈӑн лупсӑт.

Юхи хӑщум артӑн нєпека хӑншсы, муйсӑр вєрӑт па хутыса еԓԓы тәты мосԓ.

Путӑр хӑншӑс:
Людмила Гурьева

Щи олӑҥӑн Ас нопӑтты тылӑщ 19-мит хӑтӑлн округ кәща нє Наталья Комарова карты щӯнк мухты онлайн щирн Югра мӯв вәнлтӑты вєрӑт тәты ёх па ӑшкола етшуптӑты эвет, пухӑт пила мирхотн путӑртӑс. Мирхотн путӑртсы, муй иты еллы рәпитты вєр пириты? Муйсӑр вєра вәнлтыйлты, ләлн еллы щи тӑхийн кӑпӑртты? Хутыса вәнлтӑты вєрӑт тәты тӑхет рәпитты питлӑт, лыв йилпатум щирӑт па муйсӑр йилуп вәнлтӑты тӑхет пӯншты нәмӑслы.

Муй иты еллы рәпитты вєр пириты?

Уша йис, хуты сӯсн Когалым вошн Пермской политехнической университет эвӑлт филиал тӑхи пӯншлы. Щӑта айлат хуятӑт мӯв илпи питы вуй па газ лавӑрта вӯты вєра вәнлтӑты питлыйт.

Лаҥки пос вош колледжӑн ай тохтура вәнлтӑты тӑхия айлат ёх вӯты питлыйт, 2024-мит вәнлтыйлты ол вӯш эвӑлт ӑрӑҥа-щомӑҥа йиты хуята вәнлтӑты нәмӑслы.

Тӑм ванӑн Сәрханл вош колледж хуща профподготовка тӑхи пӯншлы.

Советской вош колледжӑн «Креативной индустрия» вєрӑт тәты хуятӑт вәнлтӑты питсыйт. Щӑлта йилуп вәнлтыйлты ол вӯш эвӑлт тухлӑҥ хопн ӈӑхты вєр таклы пәрляты щӯҥкӑт вантман тӑйты оператор ёха вәнлтыйлты щир питл. Щи тумпийн Сәрханл, Ёмвош, Нефтеюганск па Радужной вәнлтӑты тӑхетн щи вєра хӑннєхәя йиты рӑхл.

2018-мит ол вӯш эвӑлт 5-11-мит классӑтн вәнлтыйлты няврємӑт «Билет в будущее» нємпи вєрн рәпитлӑт. Тӑлаҥ 30 щурӑс няврєм тӑм вєрн кӯтәлн кӑссӑт па лыв ясӑҥлал щирн, щит еллы вәнлтыйлты щира пириты тӑхи вән нётупсы. Вантэ, нумӑсн иса тӑйты мосл, муй тӑхийн, муй вӯрн па хута хӑннєхә рәпитты лӑҥхӑл.

2021-мит ол вӯш эвӑлт округевн «Еллы сӑмӑҥ рәпата тәса вәты вєр тәты хуят» проект лэщӑтлы. Тӑм ищи 9-10-мит классҥӑнӑн вәнлтыйлты айлат ёх пӑта мосты нётупсы.

Щи тумпийн уша йис, хуты Югра мӯв вән классӑтн вәнлтыйлты айлат эвет-пухӑт щир тӑйлӑт имухты ӑшколайн вәнлтыйлты па еллы вәлты щира пириюм рәпата тӑхи хуята йиты.

Щиты Югорск па Советской вошҥӑнӑн нуврємӑт карты әхӑл йилпатты хуята, турпайт талты муй пунты хәя, нуви тӯт вӯщитты вєр тәты хӑннєхәя, карты әхӑлн ӈӑхты хуята, лєтут кавӑртты нєҥа-хәя, сыр-сыр мавӑҥ нянием вєрты хуята вәнлтӑлыйт.

Тӑм олн мєт сырыя Россия мӯвтєл мир рәпатайт вәнлтӑты хӑр Югра хуща вән кєр тылӑщ 14-мит хӑтлӑн вєрӑнтсы. Тӑта 172 сыр-сыр тӑхет рәпата кәщайт рәпитты тӑхет ванлтӑсӑт. Щиты 263 хӑннєхә йилуп рәпата вәйтсӑт.

Мир лекщитты па ӈмӑлты айлат нєҥӑт-хәйт пӑта нётупсэт аршӑка вєрсыйт. Щирн интӑм ай кәртӑҥ пәльницайн рәпитты пурайн ЖКУ вєрӑт,тылӑщ мӑр вәлтыхолты пӑта вух сухуптӑты вєр юхлы мӑты питлы. Велщи рәпитты олҥитум пурайн айлат рәпатнека вәлты-холты щира и тылща єсӑлтум вух кӑт пӯша ара вєрсы.

Увӑс мир айлат эвет-пухӑт ищиты целевой щирн вәнлтӑты вӯты питлыйт. Тәп вәнлтӑты тӑхи етшуптум юпийн сырыя хәлум ол мӑр щи тӑхийн рәпитты мосл, мӑта тӑхи пила кашащты нєпека еллы вәнлтӑты щира ёш пос пунса.

Тӑмхӑтл округ хӯваттыйн культура вєрӑтн рәпитты щира 208 хӑннєхә мосл. Мєт мосты рәпатнек – щит фортепиано нємуп нарӑсты утн юнтты хуят па методиста вәнлтӑты нє муй хә.

Югорской государственной университет хуща топливно-энергетической вєрӑт тәса вәты хуята вәнлтӑты тӑхи пӯншлы. Ищимӑщ ут Когалым вошн рәпитты питл.

Алпа, кашӑҥ хӑннєхә вәлупсәлн нәмӑсыйл, сӑмӑҥ муй ӑнтә рәпата тӑйл. Вантэ, уяҥ па кәсӑҥ вәлупсы ищи рәпата ӑрн ёша павӑтлӯв. Щи пӑта, ешӑк айлат ёх, мєт олӑҥ мосл нәмӑсты, муйсӑр вєра нын лӑҥхалты вәнлтыйлты па муй тӑхийн еллы вӯратлӑты рәпитты. Щирн велщи тәса вәлупсы хӯват шәшты питлӑты.

Путӑр хӑншӑс:
Ирина Самсонова

Пушхăт лавăлман тăяłн

Еша вəł łŭңа йил. Щи хəлум тыłăщ мăр вантты мосł, лəłн ай нăврємăт мəша ал йисăт, ёшлал-кўрлал ал шўкатсăлал, Нижневартовск пəльница хотн Россия мўв хўваттыйн акция łəщăтсы, рўщ щирн «Ребёнок в комнате – закрой окно!» нємн мăсы. Тăмăщ вєр олăң пўш 2015-мит олн олңитса, ин тăмхăтл вəнта щи тəлы.

Хўвн тєłн тохтурăт ăңкета-ащета путăртлăт, лəłн лыв ай нăврємлал вантман ат тăйсăлал. Тохтурăт луплăт:

Статистика вєр щирн, кăшăң ол нăврємăт ишни эвăлт ким питлăт, мулłтылал шўкатлăт муй па ăнтəма йилăт, ăңкилал-ащилал пухлал, эвилал ăн вырўмлăлал. Щи пăта, нăврємлан атэлт юлн ал хăялн, хəн нумăс питл ишни нух пўншты, иса нăврємлан вантман тăяты.

Лўң мăр пəльница тохтурăт вош мир пила яха рəпитты питлăт, лəłн нăврємăт пўншум ишни хонăңа ал мăнсăт. Иса вош хăретн па интернет хуща арсыр нєпекăт хăншты па ихăтты питлăт, лəłн ай нăврємăт ишни хонăңа ал мăнсăт па ил ал питсăт, хəн юлн вəн хуят ăнтəм питл. Ищиты айлат ёх камн хутты тăлаңа, яма ăт шəшийлсăт па юнтман навăрсăт.

Хăнты ясăңа тулмăщтăс:
Фёдор Каксин

Вəн кєр тыłăщн Ёмвошн РИЦ «Югра» хотн «Центр профессиональной патологии» тăхи вəн тохтур хə Николай Ташланов пила вəйтантупсы вəс. Уша вєрсэл, хутыса тăм мăнум тăл тохтурăт ел вошăта па кəртăта рəпитман яңхсăт. Муйсăр мəшăт тăйлăт мўв шуши мир, щи олăңăн лўв айкелăт кăншты ёха путăртăс.

Тохтурăт рəпата олăңăн

«Николай Пирогов» вəн хоп. Н. Рагимова вєрум хур

Щăта лўвты иньщăсса, муй вўрн тăм ол тохтурăт рəпитсăт?

Тăм ол мўң Ас хăлты тыłăщ 12-мит хăтл вўш эвăлт па ай кєр тыłăщ 24-мит хăтл вəнта рəпитсўв. Мєт ям вəс, тəрум мўңева еша нётăс. Тăл ăшăт па ёңкăн потăлтум юханăт хўват машинаятн тохтурлўв арсыр вошăта па кəртăта мира нётман, мəшлал ямăлтман яңхты пищел вəс. «Департамент здравоохранения» тăхийн муйсăр рəпата тохтурăта мийлясы, щи вєрăт хулыева лəщăтсўв. Тəса па мосты щирн и лотн шуши хăннєхăйт пила вəйтантыйлсўв па рəпитсўв. Еллы ищиты Ёмвош мўв вошăт пила рəпитты питлўв, ёх ар суртăт тăйлăт, мəшлал ямăлты мосл. Тăм тăл тəп Корлики воша ăн яңхсăт, щив лўңăн яңхты пищ вəл.

Мир муйсăр суртăт тăйлăт па муйсăр мəшăт ёх хуща вəллăт?

Кăшаң ол и хурăсуп мəшăтн мир мəшитлăт, щит сăм мəш, хун кăши-мəш па сахарной диабет мəшăт мир тăйлăт.

Вəллăт муй ăнтə щимăщ вєрăт, хəн хăннєхəя сора нётты мосл, лəłн мəш яма вєрты?

Кашаң щос щимăщ вєрăт вəллăт, мўң итəх тохтурлўв кăт диплом тăйлăт, щи пăта лыв мира нётман рəпатаел тəса вəлəл па вєрлəл. Мосăс и хуят ник тəты, лўв сăм кăши мəш таймал, щи пăта тухлăң хоп вохсăт, хăннєхə сора вəн вош пəльницая тəсы. Ищиты, хəн мосл, сора тухлăң хоп вохлўв, лəłн мəша ювум хуят вəн воша тəты па щăта мəшл яма вєрты.

Нын мəшăт ямăлты тăхан 10 ола йис, муй арат ёха нётсăты?

2012-мит ол вўш эвăлт олăңмит тохтур пиркатайт лəщăтты питсўв. Лыв вошăт хўват яңхлăт, рəпитты мир вăнтлăт, мəшăт тăйлăт муй ăнтə. «Николай Пирогов» хоп тăйлўв, щи вəн карты хоп 2014-мит ол вўш эвăлт Ас па Лăңал юхан хўват вошăт па кəртăт мухты яңхты питăс. Мир пищел вəл тохтурăта мəшлал ванлтăты, пуртəнăт вўты. Ищиты пищев вəс щи хоп лыпийн операция ёха вєрты, ăхăт щи вєр эвăлт нух вулысўв. Иса 10 ол мăр 270 щурăс хуят Ёмвош мўвн тохтурăт хуща яңхсăт. Щăта хирургăт, кардиологăт, неврологăт, ими вантты тохтурăт, пєңк лекщитты хуятăт па щи тумпи тохтурăт мира мəшлал ямăлтман тўтăң хопн па машинаятн яңхлăт.

Йилуп тўтăң хоп олăңăн, лупаты, муйсăр щит вəн карты хоп питл?

Ин щи ăхтыйн рəпитлўв, еша вəл, нəмăслум «Николай Пирогов» йилуп хоп мўң увăс мўвевн рəпитты питл. Тăм карты хоп нюр йилуп питл, щăта цифровой пурмăсăт IT нємуп технологияйт хўват рəпитты питлăт. Ма луплум вəн пəмащипа Ёмвош мўв кəща нє лăңкăр хуятăта, ăш департамента па Увăс речфлот тăхия мўң вєревн нётăстэл пăта. Ищиты яха путрємуман «Центр медицины катастроф» тăхи ёх пила рəпитлўв. Тăмăщ тўтăң хоп увăс мўв мира мєт мосты ут, тохтурăт еллы рəпитман яңхты, хăннєхəята мəшлал ямăлты питлăт.

Путăр хăншăс:
Фёдор Молданов

Вулаң нємн катлуптăсы

Тăм ванăн Ёмвош «Югра-Классик» хотн Югра мўвев кәща нє Наталья Комарова округевн ямсыева па вещката рәпитум хăннєхуятăт сыр-сыр мойлупсэтн мăслэ. Лыв кўтэлн айкелăт ăкăтты па хăнты мир моньщăт хăншты хә Владимир Енов вулаң нємн юкантсăлэ па мевл посн катлуптăслэ.

Владимир Енов 22 ол мăр корреспондент щирн Югра мўвев округ ийха пилтăщум «Хăнты ясăң» па «Луима сэрипос» газетайңăн хуща айкелăт кăншты хәя рәпитл. Щи вєр тумпийн лўв «Лух Авт» газетая Ямал мўва ищиты ар ол мăр сыр-сыр әмăщ па тәс айкелăт хăншăл.

Мосл лупты, хуты Владимир Егорович сыр-сыр увăс мўв йирăтн араттєлн 38 ол мăр арсыр рәпатайт вєрăс. Советской лащ олăтн хўл велпăслуман па хотăт омăсты тăхетн Асов кәртăн Лорвош районăн рәпитăс. Әхăтшăк Томской область Васюган хăнтэт увăс мўв хуща рўщ нявремăт 10 ол мăр рўщ ясăңа па литературая вәнлтăслэ.

Ёмвоша юхăтмалн, сыры телевидениййн арсыр айкел вєрман рәпитăс.

Еша вәс округ «Хăнты ясăң» газетая мăнăс па тăмхăтл вәнты щи тăхи хуща рәпитл. Айн-айн щи вєрл сăмăңа тайты питсăлэ. Ин па «Хăнты ясăң» газетаева касум мўв хăнтэт путрупсыйн, «Лух Авт» газетая лорвош хăнтэт путрупсыйн айкелăт вєрл. Россия луватн вәлты газетаита муй журналăта рўщ ясăңăн сыр-сыр айкелăт ищи пурапурайн китл.

Тăмхăтл Владимир Егорович тәс ясңăң айкелăт ăкăтты па хăнты моньщăт хăншты хәя йис. Лўв Россия хон пєлăк «Союз журналистов» па «Союз писателей» тăхеңăна пирисы, литература щирн Югра мўв кәщайн лауреат нємн моньщăң нєпекăл пăта мăсы.

Владимир Енов Югра мўв кәщайн «Лауреат премии Ханты-Мансийского автономного округа – Югры «За развитие культуры малочисленных народов Севера» (за значительный вклад в возрождение и развитие культуры и искусства малочисленных народов Севера) вулаң нємн катлуптăсы.

В.В. Енов

Югра мўвев «Хăнты ясăң» па «Луима сэрипос» газетайңăнăн рәпитты хăннєхуятăт ям вўща ясңăт лўвела путăртлăт: «Еллы тумтака па ямсыева нăң вәлты вєрлăн ат мăнлăт, хăнты мирев пăта ищиты әмăщ айкелăт па моньщăт еллы пєла хăнша!».

Муйсăр экзаменăт мăты, ләлн рәт ясăң вәнлтăты

Тăм ванăн «Хăнты ясăң» редакция хотэвн Зоя Степановна Рябчикова вәс. Ма лўв эвăлтэла иньщăссум, муйсăр экзамен мăты мосл, ләлн тăм йисн айлат хăннєхуятăт рәт ясăңа па литературая вәнлтыйлты вєритсăт.

Зоя Степановна хăнты ясăң па литература пила 2014-мит ол вўш эвăлт Урал мўв ёх ясңăт, арăтмоньщăт па путрупсэт кафедра тăхийн шуши мир А.И. Герцен нємуп Российской государственной педагогической университетн Санкт-Петербург вән вошн доцент нєңа рәпитл.

Тăмхăтл щи тăхи этнофилологияя нємăтсы. Кимит тăхи па вәл, мăта ут хуща нємасыя рәт ясăңа па литературая щив юхтум пухăт па эвет вәнлтăлыйт. Щи киньща щи утэл хуща аршăк щос рәт ясăңа учебной план щирн хăншман тайлы. Щитăт тумпийн ищи тăхеңăн хуща рўщ ясăң па литература муй сырсыр педагогической вєрăт ищи ямсыева вәнлтăлыйт. Хән па айлат хăннєхуятăт Увăс мир институт етшуптăлăт, иса хулыева и хурасуп Вулаң нєпек ёша павăтлăт па щăлта ăшколаитн нявремăт рәт ясăңа па литературая вәнлтăты вєритлăт.

Тăм йисн, вантэ, нявремăт «бакалавриат» щирăң вән нєпек холумты пăта вәнлтăлыйт. Рәт ясăң па литературая муй этнофилология тăхета еллы Увăс мирăт института питты пăта сырыя мосл: кўтуп ăшколайн 11 класс хуща вәнлтыйлман, тәнлуп тылăщ елпийн ямсыева арталăты, муй хурасуп экзаменăт еллы ЕГЭ щирн мăты. Щит тăм йисн рўщ ясăң, обществоведение, литература муй история экзамен щирăт мосмитлăт.

Мăта айлат ёх лăңхăлăт ки Увăс мирăт институтн вәнлтыйлты, щит тăмăщ ссылка хўватн лывела мосты вєрăт ат вантлăт па тўңщирăңа уша вєрлăт: **https://herzen.spb.ru/about/struct-uni/inst/i-north/dopolnitelnye-svedeniya-ob-institute/abiturientam/**

Путăр хăншăс:
Владимир Енов

Вән кєр тыԓăщ 20-мит хăтăԓн Ёмвошн Югорской государственной университет хот йитн нємасыя иĭха ăктăщум учёной па Югра мўвев вәнтăт-йиӊкăт ԓавăԓты хăннєхуятăт мирхот ԓэщăтсăт. Щимăщ вуԓаӊ щирн вєрум вәйтантупсы ԓыв XVI-мит Межрегиональной научно-практической конференция А.А. Дунин-Горкавич хәя, мăта хăннєхә Югра мўв вәнтăт ԓавăԓты па тăм мўвăӊ ёх эвăԓт сыр-сыр тәс айкеԓăт ăкăтман йис пураитн вәс, юкантсăт.

Наука щирн мирхот мăнăс

Научной мирхотн вәԓум хăннєхуятăт. В. Енов вєрум хурăт

В.Ф. Лапшин

Е.С. Марочко па Е.М. Збродов

Щи мирхотн вәԓум хăннєхуятăт наука щирн краеведения, мўв иԓпи тащăт нух хоԓумты, вәнтăт муй йиӊкăт ԓавăԓты вєрăт оԓăӊăн арсыр айкеԓăт тәсăт па әмăщ ԓўӊтупсэт ԓэщăтсăт па мир еԓпийн ванԓтăсăт.

Иĭха ăктăщум хәйт па нєӊăт еԓпийн Югра мўвев недропользования па мўвăт-йиӊкăт ԓавăԓты Департамент мєт оԓăӊ кәща ԓăӊкăр хә Егор Збродов ĭм вўща ясăӊ вєрăс па тăмиты путăртăс, хуты тăмăщ наука щирн вєрум вәйтантупсэт иса 2005-мит оԓ вўш эвăԓт Евгений Платоновăн, мăта хә сырыя Природной ресурсăт па экономика несырьевой сектор тăхи кәщая вәс, вєрты питсыйт. Ин тăм мирхотэԓ, ԓўв ясăӊԓаԓ щирн, араттєԓн 26-мит пўш мăнты питԓ. Тăмăщ вәйтантупсыйн округ ԓуватн вәԓты вәнтăт ԓавăԓты хăннєхуятăт сыр-сыр айкеԓăт тәԓăт, муй щирн па хуты ԓыв юхи хăщум оԓăтн рәпитсăт, мăта тăхиԓаԓн па муй хурасуп вєрăт ĭма муй вевтама мăнԓăт па муй-сăр вєрăтн тăмхăтԓ нўша тăйԓăт.

Вантэ, вәнтăт ԓавăԓты ёхԓўв ар пєлăк тәп хәԓум пўш и оԓ мăнты мăрн ăԓ хуятăтн нәмăԓмăԓыйт, щит: хән округев вәнтăт тўтн ԓєты питԓыйт, хән тўт юх кәрăт ăԓты пăта ԓэщăтты арсыр хăннєхуятăта мосмитԓ па хән хәԓ юх йиԓуп оԓ юхăтты пурайн ԓәтты мосԓ. Кашăӊ вәнт ԓавăԓты хә ԓўв хошты муй вєритты кємăԓн ĭмсыева па тўӊщирăӊа рәпатайԓаԓ ԓэщăтԓ. Ԓўв унтасăԓн тăмхăтԓ округев ԓуватн мўв иԓпи тащ хоԓумты, вәнт юх эвăтты, вән кәщайт па ăԓ хăннєхәйт ĭма вәԓԓăт па рәпитԓăт.

Еԓԓы Егор Збродов па лупăс, хуты тăм тыԓăщ мăр Кондинской район хуща вәԓты вәнт пєлăкн араттєԓн 157-кєм гектар арат хәткєм тăхийн вәнтăт хăннєхуятăтн ԓєваса вущкум тўт пăта иса тўтн хуԓыева ԓєсыйт.

Щи пăта кашăӊ хăннєхәя вәнтăтн вәԓты пураитн тўт вўщитты муй рат хăрăт ԓэщăтты иса ăн па рăхԓ.

Щăԓта кимит хә ясăӊăн мăсы. Щит Югорской университет наука вєрăт артăԓăты кәща хә, юридической наукайт доктор, профессор Валерий Лапшин. Вўща ясăӊ иĭха юхтум хăннєхуятăта китум юпийн учёной хә тăмиты путăртăс, хуты шєӊк ĭм щи вєр, муй щирн тăм университетăӊ хотэвн иса 26-мит пўш тăмăщ научной айкеԓăӊ ԓўӊтупсы еԓԓы мăнԓ.

Ԓўв ясăӊԓаԓ щирн, тăмхăтԓ Россияев ԓуватн арсыр тăхетн хăннєхуятăт нәмăсԓăт, хуты мўӊ хущева мўв иԓпи тащ кашăӊ оԓ мăр ĭм арат хоԓумтԓа. Щи вєрăт тумпи тăта электроэнергия ищиты ĭм арат ԓэщăтԓа.

И пєлăк эвăԓт мўӊ мўвев вухăт ԓўӊăтты тăхет ар вухн юхăтԓыйт, щит ищи – ĭм вєр. Щи киньща кимит пєлăк эвăԓт – мўӊ вәԓтыхоԓты Югра мўвев вәнтăт-йиӊкăт ищипа ар пєлăк эвăԓт нёхлăӊа йиԓăт. Ин хăԓэвăт па щăха, мосăӊ, щимăщ мўвн вәԓман, ĭмсыева ԓаԓтыя ăн па вєритԓўв.

Щи пăта тăмхăтԓ мўӊева нәмăсты мосԓ, муй щирн мўӊ тăйты мўвԓўв, йиӊкԓўв па вәнтԓўв тăԓаӊа па сыстама ԓавăԓты рăхԓ. Тәп щи ĭм вєрăт оԓăӊăн тăм наука щирн ԓэщăтум мирхотн Югра мўв кәщайт па учёной хăннєхәйт арсыр айкеԓăт вєрты питԓăт.

Мєт юхи хăщум пурайн тăм научной мирхотн Егор Збродов нємасыя «Заслуженный работник лесного комплекса» вуԓаӊ нєм вәнт ԓавăԓты тăхийн ар оԓ рәпитты нєӊа Екатерина Степановна Марочкоя юкантăс, удостоверения нєпек па мевԓ пос па ԓўвеԓа катԓуптăс.

Путăр хăншăс:
Владимир Енов

Югра мўвевн айԓат ёх хӑнты ясӑңа вәнԓтӑты питԓыйт

2024-мит оԓ вўш эвԓт Югра мўвевн рәт ясӑңа вәнԓтӑты ёх ԓэщӑтты оԓңитԓыйт. Щи оԓӑңӑн лупӑс Сәрханԓ вошӑң университетн филологической факультет кәща хә Николай Ганущак Ёмвошн мӑнум мирхот пурайн. Щит вән кер тыԓӑщ 26-27-мит хӑтԓңӑнӑн вәс. Щӑта рәт ясӑңа па шуши мир йис вєрӑта вәнԓтӑты щирӑт оԓӑңӑн путӑртсы.

Л.И. Теткина

Мирхот пурайн. Л. Теткина вєрум хур

Мирхотн сот мултас хуят вәс, итәхӑт онлайн щирн вантсӑт па арсыр вєрӑт оԓӑңӑн путӑртсӑт. Щит Москва, Санкт-Петербург, Омск, Сәрханԓ, Ёмвош вошӑт, Хакасия па Ямал мўвңӑн эвԓт учёнойт, кәща ёх, рәт ясӑңа вәнԓтӑты хуятӑт.

Ас-угорской институт кәща нє Виктория Сподина мойң хуятӑта вўща ясӑң лупӑс. Ԓўв щирӑԓн, нярвємӑт вәнԓтӑты вєрн иса пўш йиԓуп щирӑт тывԓӑт:

» *ХХ-мит нӑпӑт етшуптӑтыйн этнокультурной вәнԓтӑты вєр тывӑс. Интӑм щи вєр вуԓаңа тӑйԓы. Щит вєрԓы, ԓӑԓн нярвємӑт ӑшколайн муй садикн вәнԓтыйԓты пурайн рәт мир йис вєрӑта ат вәнԓтӑсыйт. Мўң институтэвн мирхотӑт пурайн мойң хуятӑта арсыр киникайт мӑԓўв, ԓӑԓн шуши мирӑт культура оԓӑңӑн киникайт кашӑң хуят пӑсанӑн ат вәсӑт. Наука па вәнԓтӑты вєрӑт хўват департамент ёх унтасн мўң округев ӑшколайта щи мосты киникайт вух такԓы китԓӑԓўв, ԓӑԓн Югра мўвевн єнумты нярвємӑт йис вєрӑт, шуши мир йис вәԓупсы оԓӑңӑн иса ат вәсӑт.*

Сәрханԓ вошн государственной педагогической университетн филологической факультет кәща хә Николай Ганущак мирхот пурайн лупӑс:

» *Ӑхӑт оԓӑтн мўң Ас-угорской институт ёх пиԓа кўтэвн нярвємӑт вәнԓтӑты вєр ӑхтыйн кашащман рәпитԓўв. Мӑнум оԓ вӑйт ԓор тыԓӑщн Сәрханԓ вошн мирхот мӑнӑс, щӑта округевн рәт ясӑңа вәнԓтӑты вєр оԓӑңӑн путӑртсўв. Ин лупты ԓӑңхаԓум, щи вєр ӑхтыйн мўң рәпитԓўв.*

Тӑм пўш вәнԓтӑты вєрӑт тӑты департамент ёх лупсӑт, хуты еԓԓы 2024-мит оԓ вўш эвԓт Сәрханԓ вошн педагогической университетн айԓат ёх рәт ясӑңа вәнԓтӑты хуята йиты щир тӑйты питԓӑт, щит етшуптӑты юпийн «Рўщ ясӑңа па рәт ясӑңа вәнԓтӑты хуят» специальность ёша холумԓӑт.

Мўң оԓӑңмит пўш рәт ясӑңа вәнԓтӑты хуятӑт ԓэщӑтты оԓңитԓўв.

Гжельской государственной университет эвԓт Ёмвоша мирхота хурӑт хӑншты кафедрайн рәпитты нє Ирина Коршунова юхтыԓӑс. Ԓўв института хурамӑңа хӑншум ан мойԓӑс. Лупӑс, хуты иса мирӑт йис вєрӑт, йис вәԓупсы веккєши еԓԓы тӑты мосԓ, айԓат ёх щи вєрӑта вәнԓтӑты.

Якутск вошн рәт ясңӑт федеральной институт кәща нє Надежда Васильева мирхотн лупӑс, хутыса этнокультурной вәнԓтӑты вєр унтасн рәт ясңӑт ԓавӑԓты па еԓԓы тӑты.

» *Россия мўвевн кәща ёхԓўв рәт ясңӑта вәнԓтӑты вєр вантман тӑйԓӑт. Ясңӑт нух аԓумты, ԓавӑԓты па еԓԓы тӑты вєрӑт – щит государственной языковой политикайн вуԓаң вєрӑт. Просвещения министерствайн рәпитты ёх Увӑс мўв, Сибирь па Дальний Восток мирӑт ясңӑт ԓавӑԓты щира иса мосты вєрӑт вєрԓӑт,* – лупӑс Н. Васильева.

Щи тумпи мирхотн округ ӑшколаятн, интернатӑтн нярвємӑт пиԓа рәпитты ёх путӑртсӑт, хутыса лыв нярвємӑт рәт ясӑңа вәнԓтӑты хущԓӑт, муйсӑр ущхўԓь вєрӑт ԓэщӑтԓӑт, ԓӑԓн уроклаԓ ӑмща па я̆ма ат мӑнсӑт.

«Луима сэрипос» газетайн хӑншты нє Людмила Теткина лупӑс, хуты «Хӑнты ясӑң» па «Луима сэрипос» газетайңӑнӑн рәпитты ёх кашӑң оԓ округ нярвємӑт пӑта арсыр кӑсупсэт ԓэщӑтԓӑт. Щит вєрԓӑт, ԓӑԓн нярвємӑт шуши мир ясңӑт вәнԓтӑты хущты, щиты рәт ясӑңԓўв ԓавӑԓты па еԓԓы тӑты питԓўв.

Путӑр хӑншӑс:
Надежда Рагимова

«Увӑс мӯв тащӑт» вән ёмӑӈхӑтӆ

Москва хон вошн вән кєр тылӑщ 28-мит хӑтӆ вӯш эвӑӆт па Ас нопӑтты тылӑщ кимит хӑтӆ вәнты «Увӑс мӯв тащӑт» вән ёмӑӈхӑтӆ вєрӑнтсы. Тӑм ёмӑӈхӑтӆ кашӑӈ оӆ Увӑс мӯв, Сибирь па Дальний Восток Ассоциация хуятӑт ӆэщӑтыйӆӆӑт. Тӑм пӯш хон воша 25 мӯв эвӑӆт арсыр мир хӑннєхуятӑт юхӑтсӑт. Щит ариты-якты хуятӑт, вєрӑнтты па шӯкщӑты ёх, хурӑт хӑншты хуятӑт, сыр-сыр ӆєтутӑт вєрты па тыныты мир.

Югра мӯв эвӑӆт юхтум нєӈӑт

Тӑмӑщ вантӆтупсытынєсты хӑр иса Россия мӯвев па Увӑс мӯвев, Сибирь па Дальний Восток мӯвӑтн вәӆты шуши хӑннєхуятӑт пӑта вулаӈ вєра вәӆ. Лыв тӑта вәӆтыхоӆты щирӆаӆ вантӆӑӆӑт, мулты йилуп ут уша вєрӆӑт па кӯтэӆн тәп ӆәхсӑӈа йиӆӑт па сыр-сыр вәлупсы суртӑӈ щирӑт тӯӈа ӆэщӑтты кәм тӑйӆӑт.

Ёмӑӈхӑтӆ пӯншты еӆпийн Сахалин мӯв эвӑӆт юхтум пирӑщ хуятӑт пойкщӑсӑт, ӆэӆн тӑм хӑтӆӑт ямa па ушӑӈа-сащӑӈа ат мӑнсӑт, мир тӑӆаӈа па уяӈа ат вәс. Щӑӆта Россия па Москва хон вош сыр-сыр департаментӑт кәща хәйт мойӈ мир ещаӆт вӯща ясӈӑт лупсӑт. Ассоциация кәща хә Г. Ледков ёмӑӈхӑтӆа юхтум мира щиты лупӑс:

» *Тынӑӈ хуятӑт! Мӑнєма шєӈк амӑт нын пиӆӑна вәйтантыйӆты. Ар вәтаӈ хуят тӑта шиваӆӑсум, ар айӆат ёх, ар вәнӆат хуят тыв юхтӑс. Мӯӈ пӑтэва тӑм ёмӑӈхӑтӆ – щит вулаӈ ёмӑӈхӑтӆ. Мӯӈ тӑта сыр-сыр мосты вєрӑт нух вантты па ӆэщӑтты питӆӯв. Ӆӑӈхаӆум лупты, хуты тӑм хӑтӆӑт ӑнтә тәп рәпата хӑтӆӑт, тӑм ищиты амтӑӈ па рӯтьщӑты хӑтӆӑт. Щит мӯӈ пӑтэва ищиты вән ёмӑӈхӑтӆ, тӑм хӑтӆӑт ямa па тӯӈщирӑӈа ат мӑнӆӑт.*

Тӑм вет хӑтӆ мӑр юхтум мир пӑта сыр-сыр әмӑщ вєрӑт ӆэщӑтыйӆсыйт. Россия Арктика мӯв вєрӑт тәты оса тӑхи ёх мирхота ӑктӑщийӆсӑт, хута мосты вєрӑт олӑӈӑн пӯтӑртсӑт.

Ӆӑпи вєрты вәнӆтыйӆсӑт. Н. Вах вєрум хурӈӑн

Рәт ясӑӈа вәнӆтӑты хуятӑт пӑта ищи мирхот вєрӑнтсы, хута ӆыв рәт ясӑӈ тәты пӑта ӑшкола кинийкайт єсӑӆты вєрӑт олӑӈӑн путӑртсӑт. Кашӑӈ увӑс мӯв эвӑӆт учителят ясӑӈ тәсӑт, хутыса ӆыв хущеӆа вәнӆтӑты нєпекӑт хӑншты па єсӑӆты вєр мӑнӆ. Щӑӆта туризм вєрӑт нух аӆумты олӑӈӑн путӑр вәс, щи пӑта нємасыя ёӈта пӑсан вєрӑнсы.

ВДНХ тӑхийн вән павильон хотн ариты-якты ёх «Кочевье Севера» вән фестиваль-ёмӑӈхӑтӆӑн сыр-сыр әмӑщ па ущхӯӆь етнхотӑт, юнтупсэт, арсыр увӑс мир арӑт па якӑт вантӆтӑсӑт. «Полярный стиль» вєр щирн сыр-сыр хурамӑӈ шуши мир ӆәмӑтсухӑт шиваӆӑты рӑхӑс. Юхи хӑщум хӑтӆӑн па вән ариты-якты ёмӑӈхӑтӆ вєрсы. Щи тумпи арсыр кӑсупсэт ӆэщӑтыйӆсыйт, хута мойӈ хуятӑт вєрум хурамӑӈ пурмӑсӆаӆ, єпӆӑӈ ӆєтутӆаӆ, вәӆты щирӆаӆ, хӑншум хурӆаӆ, ӑращты вєрӆаӆ вантӆтӑсӑт па кӯтэӆн кӑссӑт.

Камн ищи вән хӑр ӆэщӑтсы, хута юрн хотӑт омӑссыйт, ариты-якты па тынєсты тӑхет вєрсыйт. Щӑта Москва хон вошн вәӆты па мойӈ хуятӑта єпӆӑӈ ӆєтутӑт ӆєты, мулты әмӑщ пурмӑс ӆәтты, ариты-якты хӑр вантты щир вәс.

Мӯӈ Югра мӯвев эвӑӆт тӑм вән ёмӑӈхӑтӆа Ёмвош, щӑӆта Нижневартовской, Кондинской, Манстӑр, Нуви сӑӈхум, Сӯмӑтвош, Сәрханӆ, Ханты-Мансийской па Нефтеюганской районӑт эвӑӆт «КАМА», «Ӆаӈки», «Волна» община ёх, «Торум Маа» йис пурмӑсӑт вантӆтӑты па шавиман тӑйты тӑхи хуятӑт, «Тром-Ёван-Мокут», «Ас нє» па па атэӆта шӯкщӑты, вєрӑнтты, ариты-якты па кәща ёх юхтыйӆсӑт. Лыв 22 арат арсыр мойӆупсы ёша павӑтсӑт па мет вулаӈ Гран-При мойӆупсы Югра мӯв выставочной экспозиция тӑхи пӑта ёша вӯсӑт.

Путӑр хӑншӑс:
Надежда Вах

ВӘЯТН ЩИ ОЛӐӇӐН

Тӑмхӑтӆ иса Россия ӆуваттыйн Увӑс мӯв, Сибирь па Дальний Восток мӯвӑт хуща 47 арат шуши мир вәӆ, щит хәӆумсот муӆтас хуят. 2005-мит оӆ вӯш эвӑӆт ӆыв пӑтэӆа кашӑӈ оӆ тӑмӑщ «Сокровища Севера» вән ёмӑӈхӑтӆ вєрӑнтӆы, мӑта ут щи мирӑт Ассоциация ёх ӆэщӑтӆӑт.

Музей ат Ёмвошн

Ёмвошн вәлты музей хотӑтн Ас нопӑтты тылӑщн 20-мит хӑтлӑн «Музейт ат» вәс, щит Мӯв луват музейт хӑтл пӑта вєрум ат. Тӑмӑщ атӑт музей пурмӑсӑт, лыв вєрты вєрлал вантлтӑты пӑта па айлат ёх музей хотӑта хущты пӑта вєрлайт. Мєт олӑӈ пӯш тӑмӑщ вер 1997-мит олн Германия мӯвн Берлин вошн тывӑс.

«Торум Маа» этнографической музей хуща тӑм ат вєра ар пищ вәс. «Ма сӑмємн музейт тӑйлум» вєр – щит арсыр хӑннєхӑйт олӑӈӑн па тӑм мӯвев йис вєрӑт олӑӈӑн путӑртты тӑхи. Юхтум ёхлӯв мєт олӑӈ музей хот хонӑӈӑн Урай вош эвӑлт юхтум вухаль вєрӑт ӣма вәты ими Любовь Фёдоровна Башлыкова пила вәйтантыйлсӑт па лӯв вєрум пурмӑслал, хурлал вантсӑт.

Тӑм атлӑн «Хӑннєхәя товийн мєт әмӑщ» литературной гостиная хуща 85 ола ювум хӑнты арӑӈ путӑр хӑншум хӑннєхә Владимир Волдин шәӈӑт олӑӈӑн путӑр мӑнӑс. Юхтум ёх лӯв вәлупсэл олӑӈӑн ай хәлӑнтсӑт.

Вәлупсэл олӑӈӑн лӯв эвел Т.В. Волдина путӑртӑс. Муй вӯрн тӑм хӑннєхә юкан щира хӑншӑс, щи олӑӈӑн Виктория Сязи, Александр Семёнов путӑр тӑйсӑӈӑн. Щӑлта юхтум ёх В. Волдин хӑншум арӑӈ путрӑт хӑнты па рӯщ ясӑӈӑн хәлӑнтсӑт.

Тӑм музей хота юхтум хуятӑт хӑнты ясӑӈ па айлат ёх эвӑлт хәлӑнтсӑт, щит Валентин Неттин па Дмитрий Тарлин. Лын «Вәлупсы» нємуп етнхот вєрсӑӈӑн. Тӑм кӑтӈӑн хӑнты ясӑӈ па йилуп рэп нємуп пищӑт ийха тәсӈӑн. Карты щӯӈкӑт мухты вєрты VR-тур хуща юхтум ёха мєт әмӑщ вәс. «Увӑс тарум вєрӑт» нємуп тӑхийн лыв арсыр тӑхия ӣӈхсӑт, сорум юхан хуща вӯншсӑт, нымӑлн ӣӈхсӑт, әхӑла вӯлы кирийлсӑт. Щи юпийн па щи вєрӑт ӣма ки вєрсӑт, лыв нєпек ёша павӑтсӑт, мӑтты лыв хӯл велты ёх, вой павӑтты ёх муй па вӯлы тӑйты ёх. Щӑлта па сыр-сыр мастер-классӑт вәсӑт, щӑта мулты ёшн вєрты пищ вәс. Щи юпийн па щолн юнтты пищ вәс. Музей хуща «Тунты йиӈӑл мутра» лотерея вєрӑнтса. Щӑта итәх ёх мулты пурмӑс ёша павӑтсӑт, па ёх па щи вєрӑта амтӑтьлясӑт, кӯтлалн ӣм ясӑӈ лупсӑт.

Мӯв-авӑт па Хӑннєхә музей «Оживляя время» программа тӑйс, тӑм ата ӑкмум ёх сыр-сыр нәптӑтмӯвӑт хӯват ӣӈхсӑт. Щи пӑта «Колесо истории» нємуп юх лак лӑрӈӑлтӑсӑт. Мєт катра йис, мӯв омсум нәпӑта рӑкӑнты пищ вәс, щӑта вән динозавр войт шәшилӑсӑт. Па юх лак лӑрӈӑлтӑлӑн ки, ел вәлты нәпӑт вантлӑн.

«Ритмы биосферы» вантлтупсы тӑхи, щит «Динозаврӑт тыхӑл» па «Угадай мелодию» хот йитн арсыр олӑтн арию арӑт

Вантлтупсыя юхтум айлат ёх. П. Молданов вєрум хур

вєрты пищ вәс. Щи юпийн па щолн юнтты пищ вәс.

хәлӑнтты пищ вәс. Щит 1960-мит ол эвӑлт тӑм хӑтл вәнта ариты арӑт.

Крымской астрофизической обсерватория учёной ики Сергей Назаров па тӑта вәс, лӯв астероидӑт олӑӈӑн мєт олӑӈ пӯш уша вєрӑс, йилуп хәсӑт вәйтӑс па наука щира хӑншсӑлэ. Тӑм хӑннєхә пила пищ вәс Марс мӯв олӑӈӑн путӑртты па уша вєрты, муй вӯрн щи хӯв па пасыр мӯвн вәлты.

Щи киньща па тӑм музейн па арсыр тӑхета мӑнты пищ вәс: «Нохӑр юх вәлупсы», «Вєрӑӈ ёх вош», «Ими кӑншаты», «Ярилино гулянье», «Ущхӯль войт». Щӑлта па «Ленфильм» киностудия хуща рәпитты ёх пила вәйтантупсы вәс, щит айкелӑт хӑншты хә Артемий Агрофенин па хур вӯты лэщӑтты хот кәща нє Елизавета Пахомова пила. Киномастерской хот лэщӑтман вәс, щӑта кашӑӈ хӑннєхә пищ тӑйс кина хуща вәлты ёх иты вәлты-путӑртты. Тӑм атн иса тӑхетн рӯщ ёрнасӑӈ эвет шәшийлсӑт, лыв юхтум ёх ар тӑхета тәтьлясӑт.

Государственной художественной музей хот хуща вәйтантупсы «Йис вәлупсы па йис путрӑт» нєм тӑйс. Щив ӣӈхум ёха ищи вєра әмӑщ вәс, лыв арсыр нәптӑта рӑкӑнты пищ тӑйсӑт. Тӑта кев пурмӑсӑӈ нәпӑт, Иван Грозный нәпӑт вәс. Иса тӑхетн хур вӯты пищ вәс. «Зал Кибернетики» хуща няврємӑт па вәна ювум ёх хулыева юнтты тӑхета хущсайт. Лыв «Танчики», «Супер Марио» па сырсыр юнтты утӑтн юнтсӑт.

Музей «Геологии, Нефти и Газа» хуща тӑм ат ищи ӣма мӑнӑс. Тӑм пӯш музей пӑсанӑн юнтты утӑт йис вєрӑс. Юхтум ёх юнтты питсӑт. Кашӑӈ хӑннєхәя музей эвӑлт йира мӑнты елпийн, ар тӑхетн арсыр вєрӑт вєрты мосӑс. Щӑта каркама па нумсӑӈа вәлты мосӑс. Музей хуятӑт нял этаж хущи 18 площадка вєрӑнтсӑт. Юхтум ёх мойлупсы ёша павӑтты тӑхийн па вәсӑт, щӑта «умная» колонка, фитнес-браслет ёша павӑтты пищ вәс.

Путӑр хӑншӑс:
Пётр Молданов

Хӑнты арӑт тәса вәты хә

Сәрханԯ район Русскинская кәртӑн вўԯєң ёх ёмӑңхӑтԯ пурайн ма хӑнты хә Семён Григорьевич Рынков пиԯа вәтаңа йисум. Ԯўв вўԯы ԯавӑԯты хоттєԯ ёх хущи сєма питӑс па єнмӑс па ин вәнты вўԯы ԯавӑԯман вәԯ.

С.Г. Рынков. Н. Рагимова вєрум хур

Семён Григорьевич 1960-мит оԯн 32-мит вәнт кәртӑн сєма питӑс. Ԯўв ащеԯ Григорий Данилович Рынков Пим юханӑн сєма питӑс па єнмӑс, щирн пимской хӑнтэт путрупсыйн я̆ма путӑртӑс. Семён Григорьевич интӑм Тром-Аган юханӑн вәԯ, ԯўв пимской па тромаганской хӑнтэт щирн путӑртты хошԯ. Ащеԯ па щатьщащеԯ мєт я̆ма Пўпи як вәсңӑн. Ԯын иса пурайн округевн вәԯты Пўпи як хотӑт вєрты пурайн вохантсыйңӑн, тәса арӑт арисӑңӑн, яксӑңӑн, хӑнты моньщӑт, йис путрӑт путӑртсӑңӑн. Щи пӑта, аԯпа, Семён Григорьевич ищи хӑнты арӑт тәса арийԯ, Пўпи як хотӑта я̆ңхӑԯ, Ёмвоша ёмӑңхӑтԯӑта ищи вохийԯԯы. Русскинская кәртӑң ӑшколая ԯўв ищи вохантԯы, няврємӑта путӑртӑԯ хӑнты мир йис вәԯупсы оԯӑңӑн, щи тумпи хӑнты щирн якты вәнԯтӑԯ.

Семён Григорьевич Рынков 30 муԯтас оԯ мӑр совхозн вой-хўԯ веԯпӑсԯуман, вўԯы ԯавӑԯман рәпитӑс. Сыры ар нюхӑс веԯпӑсԯӑс.

Имеԯ Тамара Алексеевна Рынкова пиԯа ин вәнты вәнт шушийн вўԯы ԯавӑԯман, хўԯ веԯпӑсԯуман вәԯԯӑңӑн. Няврємԯаԯ па хиԯыԯаԯ ищи хӑнты щирн вәԯԯӑт, вўԯэт тайԯӑт, рәт мир йис вєрӑт ԯавӑԯԯӑт, я̆ма рәт ясӑңӑн путӑртԯӑт.

Әмӑщ вантты, хән хӑнты мир ай пушхиет эвӑԯт пирӑщ ёх вәнты иса рәт ясӑңӑн путӑртԯӑт, хӑнты ԯәмӑтсухн я̆ңхԯӑт, щиты рәт мир йис вәԯупсы ԯавӑԯԯӑт. Щиты Сәрханԯ мўв вәнт шушетн хӑнтэт вәԯԯӑт.

Путӑр хӑншӑс:
Надежда Рагимова

Рәт мир йис вєр еԯԯы тәԯӑт

Кашӑң оԯ товийн Сәрханԯ район Русскинская кәртӑн вўԯєң ёх ёмӑңхӑтԯа ӑктӑщийԯԯӑт. Щит ванӑн вәԯты вәнт кәртӑт эвӑԯт юхтум ёх. Мосԯ лупты, Ямал мўв хӑнтэт щив ищи юхтыйԯԯӑт, щит Муравленко вош пўңӑԯн вәԯты вәнт шушетн вўԯы ԯавӑԯты ёх. Ԯыв кўтэԯн айԯат хә Дмитрий Мултанов пиԯа вәтаңа йисум.

Ԯыв вәнт кәртэԯ Ямало-Ненецкой автономной округ Пуровской районӑн вәԯ. Ӑңкеԯ-ащеԯ Татьяна Дмитриевна па Анатолий Николаевич Мултановңӑн айԯат пураеԯ вўш эвӑԯт вўԯы ԯавӑԯман вәԯԯӑңӑн. Вәнт шушеԯ вәнты Муравленко вош эвӑԯт машинайн муй «Буран» әхӑԯн кӑт щос мӑнты мосԯ. Ԯын няԯ няврєм єнмӑԯсӑңӑн, и эви па хәԯум пух. Дмитрий ай пурайԯ вўш эвӑԯт вўԯы ԯавӑԯты нётԯ, ԯўв путӑртӑс, хутыса ԯыв ин вәԯԯӑт:

Д.А. Мултанов рәт ёхԯаԯ пиԯа. Н. Рагимова вєрум хур

» Ма нємӑԯт тӑхийн ӑн рәпитԯум, вәнт кәртэвн вўԯы ԯавӑԯман вәԯԯум. Ӑңкєм-ащєм, яюм пиԯа я̆ха вәԯԯўв. Тӑԯ пурайн вўԯыԯўв вәнт пєлӑка мӑнԯӑт, мўң щив касӑԯԯўв. Товийн па нәрум пєлӑка юхӑтԯўв. Иса мосты пурмӑсӑт «Буран» әхӑԯн и тӑхи эвӑԯт па тӑхия тәтьԯяԯԯўв. Щиты кєншӑк, вантэ, сыры ӑңкєм-ащєм иса вўԯы әхӑԯн я̆ңхсӑт, ма щирємн, ԯавӑртшӑк вәс. Тащевн мўң итәх вўԯыԯўв ёш воя тӑйԯӑԯўв, ԯывты ай пураеԯ вўш эвӑԯт нянян, комбикорм ԯєтутн, хўԯн ԯапӑтԯӑԯўв. Па вўԯэт щи ԯєтут ԯєты ӑн ԯӑңхаԯӑт, тәп вўԯы ԯант, ԯўңӑн турн ԯєԯӑт. Ёшӑң вўԯыԯўв комбикорм унтасн кӑраԯя вохԯӑԯўв, ԯыв юпеԯн иса вўԯыԯўв кӑраԯя юхӑтԯӑт, щиты кєншӑк ԯывты ԯавӑԯты.

Дмитрий Анатольевич ясӑңԯаԯ щирн, вәнт кәртӑԯ пўңӑԯн ԯапӑт киломєтрайн мўв иԯпи тащ вўты ёх рәпитԯӑт. Ԯыв хӑнтэт пиԯа кашащты нєпекӑт хӑншаньщԯӑт па мосты вєрӑтн ԯывеԯа нётԯӑт.

Ӑңкеԯ иса хӑнты нєңӑт иты хӑнты пурмӑсӑт ёнтӑԯ, эвеԯ ԯўвеԯа иса вєрӑтн нётԯ. Пухӑт па ащеԯа вой па хўԯ веԯпӑсԯӑты, вўԯы ԯавӑԯты па па иса хә вєрӑтн нётԯӑт.

Путӑр хӑншӑс:
Надежда Новьюхова

Мўң ар шуши хуят олăңăн хăншсўв, вән пєлăк ёхлўв олăңăн хăншты мосл. Вантэ, кашăң хăннєхә хошум, сăмăң, ям нумăсн па мосты вєрн вәл, кўш лўв апрăң па путрăң, кўш мăшья па вєрăң. Тăмхăтл Ас хонăңăн омăсты Тўкъякăң кәртăн вәлты пăсты кўруп па сорни ёшпи 50 ола ювум хăнты нєңие олăңăн айкел тәты лăңхалум.

Тўкъякăң сора ёшпи, пăсты кўруп сăмăң нєңие

Н.А. Гришкина (Лозямова)

Вән хуятлўв ясăңлал щирн, Тўкъякăң нєм «так як, тўң як» ясңăт эвăлт тывăс. Тўкъякăңăн тәп и вош хўлы – Хошум мўв нємпи – вәл. Хошум мўв хўватн хәлумъяңкєм павăрт хот омăсл. Тăм хотăт кўтн интăм хăншты имие хоттєл ёхлал пила щи вәл. Щит «Югра мўв шўкщăты вєр тәты народной хуят», «Россия мўв луваттыйн шўкщăты вєрăт тәса вәты хăннєхә» па «Россия мўв лыл» нємăт тăйты хуят па иса сăмăң па няхмулăң ар няврємăң хăнты нєңие Надежда Алексеевна Гришкина, эви опращ нємл Лозямова.

Вән кєр тылăщн хăнты нєңие 50 ол сєма питум хăтл вўш эвăлт постăс. Сєма питум хăтл пăта вєртутăң имия тăпăң ясңăт лупты па мойлупсэт мойлăты щира «Торум Маа» йис пурмăсăт ăкăтты па шавиман тăйты хотн нємасыя ванлтупсы пўншсы.

Тăта шак-пака ёнтум хурамăң, єлпăң хăнты ёрнасăт па щăшкан сăхăт, ям арат хăншăң вей па пос па па арсыр хăнты мир лăмăтсухăт па пурмăсăт әмăщ ванлтупсыя лэщăтсы. Щăлта Надежда Гришкина тўвум па лўв ёшлалн вєрум сыр-сыр йис хăнты мир пурмăсăт вантты рăхăс.

Надежда Гришкина 1973-мит ол вән кєр тылăщ 13-митн Касум мўвн сєма питăс. Айлат пурайл Сәрханл мўв Ляма юхан хонăңăн Хоп юхан кәртăн мăнăс. Вантэ, йистєлн Лозямовăт хоттєл ёх щи вўт кәртăн вәсăт.

Нєңа вўша ювмалн Надежда Георгий Гришкин хәя мăнăс. Щи пăта пилыел пила Тўкъякăң кәрта каслăс. Ин вәнты Гришкин кăтңăн няврємăт єнмăлман щăта щи вәллăңăн. Надежда Гришкина ясңăт щирн, Тўтъякăң кәртые нюр рәт кәрт юкана йис.

Йистєлн ма ăңкєм Елизавета Тихоновна Лозямова па аңкаңкєм Татьяна Афанасьевна шўкщăты вєрăт тәса тăйсăңăн. Лын ипўша пуркайт па вейт, милăт по посăт, кўр лăмăтсухăт ёнтăсман вәсңăн. Щи пăта ма лын пєлана вантман ищиты ай пура вўш эвăлт вой сух пуркайт па тўтщаң хирăт ёнтты вєр сăмăңа тăйлум, – лупл Надежда Алексеевна.

Ăшкола вўша ювмалн, Надя эвие ăшколая мăнăс. Щитл етшуптум юпийн айлат хăнты нєңие Григорий Гришкин пила вәтаңа йис па лўв юпелн Тўкъяка вәлты-холты сонтумăс. Ай кәртыенăн вәнтупєлн щăшкан сăх ёнтты вәнлтăсы. Щи тумпийн вәнтупєл ошăт тăйс, Надежда имухты ош пўн эвăлт сэвум вейт тыйты питăс. Вєртутăң нє ясңăт щирн, щит кєн рәпата ăнтә. Мєт сыры пўн хулт луртты мосл, щăлта пўн тәса нух вантты, ортты, тәп щăлта ош пун вєрты па хурамăң вей тыйты.

Ма ащєм ищи ар нєврємăң хоттєл ёх хуща сєма питăс. Щи пурайн лыв хоттєл ёхлал хуща 12 пух па и эви єнмăс. Опращєм – Михаил Лозямов – хўв вәлупсы 105 ол вәнта щи вәс. Щи пăта Лозямовăт рәт вєра вән рәт ёх.

Пухлал Пўпи якты хот вєрăт иса яма тăйсăт. Лыв ёмăң поры лэщăтты пурайн ёмăң арăт тәса арисăт. Щиты мўң вўт кәртăн вәлман интăм вәнта йис вєрăт така вәлўв па лавăлман тăйлўв. Мўң, ай няврємлўв, вән хуятлўв эвăлт ипўша моньщăт, амамăтщет, йис путрăт хәльлясўв. Щирн интăм ма пураём щи юхтăс, айлат ёхлўва, нявремлўва йис вєрăт па иса хăнты мир вәлупсы олăңăн айкел тәты. Мосл, лăлн кащăң хуятые Ас-угорской мирăт вәлупсы олăңăн яма ат вәс, – лупăс Надежда Алексеевна.

Тăмхăтл Н. Гришкина Тўкъякăң культура вєрăт тәты хот кăщая рәпитл. Лўв кәртăң мир пила сыр-сыр вәйтантупсэт, ёмăңхăтлăт, вәнлтăты хăрăт, сыр-сыр юнтупсэт па па әмăщ вєрăт лэщăтл.

Сăмăңа, вещката па апрăңа хăнты мир йис вєрăт лєрамтмал, ванлтумал па елды тўвмал пăта, айлат ёхлўв йис вєрăта вәнлтумал пăта Надежда Гришкина ям арат ишăк нєпекн па пәмащипа ясңуп нєпекн катлуптăсы.

Мўң, «Хăнты ясăң» газетайн рәпитты хуятлўв, 50 ола ювмал пăта Надежда Гришкиная ар тăпăң ясăң лупллўв:

Ешăк Надежда Алексеевна! Нәптăн ветьяңа щи йис. Вәлупсэнăн хăтлăң хăтл, тўң ăш аршăк ат тăйл. Сєма питум мўвиенăн, Наенăн-Вәртэнăн елды шăшты уйн па щўнян ат мăлыйн. Рәтналан па хоттєл ёхлан пила уяңа, пищăңа хўв нәпăт вәла!

Путăр хăншăс:
Ирина Самсонова

Ԓаԓь оԓӑӈӑн яснӑт...

Вулаӈ Отечественной ԓаԓя я̆ӈхум, ԓаԓь хӑрн ухԓаԓ пунум па ԓаԓь пӑта тарма рәпитум ёх оԓӑӈӑн веккєши нәмӑԓмӑты щира Победа хӑтԓ ванамӑты хуятӑт рәтнайт шәк пура оԓӑӈӑн хӑншум нєпекӑт Сӯмӑтвошӑӈ архива мӑсӑт. Щиты Сӯмӑтвош мӯв эвӑԓт ԓаԓь хӑра я̆ӈхум 60 хӑннєхә оԓӑӈӑн яснӑт, нумсӑт, путрӑт, пищмайт архив хуща вәйтты рӑхԓ. Тӑмхӑтԓ ма Константин Иванович Артеев оԓӑӈӑн хӑншты ԓӑӈхаԓум. Константин Иванович Артеев – Вулаӈ Отечественной ԓаԓя я̆ӈхум хә, Сӯмӑтвош мӯв комсомол, ԓаԓь па рәпитты щирӑт тӑхи ветеранӑт әхтыйн вәԓум кәща. 1978-мит оԓн ԓаԓь оԓӑӈӑн ԓӯв щиты хӑншӑс:

Россия мӯв ԓавӑрт шәк пурайн ма Ленинской Комсомола ԓуӈман вәсум. Щи вєрн ма шєӈк юращԓум. Вантэ, щи оԓӑтн комсомольцӑт вєра апрӑӈӑт вәсӑт. Тӑта вєрӑӈ па апрӑӈ айԓат ёх арсыр мосты рәпата тәсӑт. Щӑԓта ищи мӑрн па хон пєлӑк Испания мӯв пиԓа ԓаԓь, щӑԓта Финляндия мӯв пиԓа, еша вәс па Германия мӯв пиԓа ԓаԓясты щи питсӯв. Вулаӈ Отечественной ԓаԓь юхтум пурайн комсомольцӑт имухты мӯвев ԓавӑԓты ԓоԓьсӑт.

Щи пурайн ма техникум хуща профсоюзной вєрӑт әхтыйн кәщая вәсум. 1941-мит оԓ лыпӑт тыԓӑщ 22-мит хӑтԓӑн мирхот пӯншум артӑн сыр-сыр ёх кӯтн Ямал мӯв военком кәща ищи вәс. Ԓӯв мӯӈева пӑԓтап айкеԓ щи лупӑс. Ԓӯв ясӑӈԓаԓ юпийн айԓат ёхԓӯв хуԓыева ԓаԓясты хӑра мӑнты сонтумӑсӑт.

Мин Анатолий Зверев ԓәхсєм пиԓа ищиты армияя мӑнты нумӑс пунсумн, тәп пӑԓаттыйн айӑӈн вәсмӑн. Мин пиԓємна вантман кәщаев лупӑс: «Нынана хуԓна єнумты мосԓ, хӑщатн, нын пурайн еша вәԓ щи юхӑтԓ». Мин ԓыкащсумн, айԓат ёхԓӯв ԓаԓя вӯԓыйт, мин па тӑта хӑщты партсыймӑн.

1943-мит оԓ лыпӑт тыԓӑщ 4-мит хӑтԓӑн мин пурає̈мн щи юхтӑс. Щив мӑнман ԓәхсєм пиԓа путрємӑсмӑн, хуты еԓԓы тәп ия̆ха, и ԓаԓясты ә̆шн мӑнԓумн. Тәп ԓӑӈхаты нумӑсԓӯв ӑн тывсӑт – кӑтна ортсыймӑн. Ԓӯв – пехотной ӑшколая, ма – кавалерийской тӑхия китсыюм.

Ма тәп ӑхӑт уша вєрсєм, хутыса ԓәхсєм вәԓупсы ӑшԓ тывӑс. Анатолий Зверев батальон әхтыйн кәщая вәс. Западной Двина юхан хӯват мӑнман яӈкєм мултас вурак веԓӑс.

Ԓәхсєм щикӯш ай пӑԓаттәԓ тӑйс, хӑрщи па апрӑӈ Анатолий хә нюр пӑԓтапԓы вәс, ипӯша вуракӑт пиԓа тарӑнԓӑты вӯратӑс. Щиты вещката па тарма немщӑт пиԓа ԓаԓясман, ԓәхсєм ԓаԓь хӑрн ухԓ пунсӑԓә... СССР мӯв Вулаӈ Совет тӑхи поступсы щирн Анатолий Зверев «Герой Советского Союза» вулаӈ нємн мӑсы. Ԓӯв нємԓ веккєши Москва вошн ԓаԓь пурмӑсӑт, ԓаԓь хӑра я̆ӈхум, ԓаԓьн ухԓаԓ пунум па ԓаԓь пурайн тарма рәпитум ёх нємӑт кӯтн нух хӑншман вәԓ.

Полковой ӑшкола юпийн ма ищиты комсомольцӑт кӯтн кәщая вәсум, рӯщ щирн «комсорга». Ванкӯтԓы ԓӑԓя вӯратыйԓсум, ӑн па вӯсыюм. Щӑԓта 1944-мит оԓ ԓӯӈ пурайн ма ԓаԓь хӑра щи тәсыюм. Ма хәтмит кавалерийской гвардейской тӑхийн тарӑнԓӑсум.

Лыпӑт тыԓӑщ 22-мит хӑтԓ нуви мӑрн мӯӈ па хон пєлӑк Польша мӯва ԓоԓюмсӯв. Щоскєм юпийн вуракӑт пиԓа ԓаԓясты щи питсӯв. Атԓ-хӑтԓ ԓаԓь мӑнӑс, и мӑрые нюр ӑнтәм, рӯтьщӑты кәм иса ӑнтәм. Щиты ма Польша мӯвн Сандомир вош вәнты ԓаԓясман, вуракӑт йира вошитман я̆ӈхсум.

Еԓԓы партупсы юхтӑс, мӯӈ Венгрия па хон пєлӑк мӯва китсыюв. Хәԓмит хӑтԓӑн мӯӈ 150-200 вєрста Венгрия мӯв кӯтуп вәнты юхӑтсӯв.

Васы мӑнты тыԓӑщ 20-мит хӑтԓӑн мӯӈ Дебрецен вошн вәсӯв. Вуракӑт вєра ԓаԓяссӑт, вош вӯты ӑнт єсӑԓԓаюв. Тәп 22-мит хӑтԓӑн Дебрецен вошэв вӯсэв. Щи пура эвӑԓт мӯӈ дивизияев «Дебреценской» щирн аԓьщӑты питсы. Вантэ, мӯӈ – оԓӑӈмит хәйт, мӑта ёх напӑтты питсӑт.

Щи юпийн йиԓуп партупсы – увӑс пєлка китԓаюв. Васы мӑнты тыԓӑщ 25-митн мӯӈ Надькалло вош вӯты питсӯв. Вєра ԓавӑрт вәс, муйкєм ат ӑн уԓсӯв, муйкєм хӑтԓ ӑн рӯтьщӑсӯв, ӑрэв тәптәп, хӑщ щи иԓ питԓӯв. Ԓаԓь хӑрн мӯв нюр иса похӑнтман вәс. Тӑм ԓаԓясты хӑрн вєра ар хуятԓӯв веккєши ухԓаԓ пунсӑт, вєра ар хуятԓӯв госпиталя тәсыйт. Ма ищи мәшмӑԓсаюм, ухєм хӑщ щи ара мєнумса. Солдатԓӯвн ухєм сухн лӑп йирса па ма еԓԓы ԓаԓясты щи питсум.

Щӑԓта мулты хӑтԓӑтн и мӑрые вәйтсум па дневник нєпек хӑншты омӑссум. Коля Костромин ԓәхсєм лупԓ: «Кәщта, нӑӈ муя хӑншты омассӑн, тӑта щи веԓԓаюв, нєпекен нємхуята мосты ӑн питԓ, ищи вәшԓ». Щӑԓта и мӑрые нәмӑсӑс па нёхмӑс: «Хӑнша, хӑнша, ям арат хӑнша. Мосӑӈ, хуят ԓыԓӑӈа хӑщԓ, щӑԓта ԓӯӈӑтты питԓ па уша вєрԓ, хутыса мӯӈ, айԓат хәйт, вуракӑт пиԓа тарма ԓаԓяссӯв»...

Константин Артеев,
Вулаӈ Отечественной ԓаԓя я̆ӈхум хә, вәнԓата ювум ёх оса тӑхи кәща,
1978-мит оԓ

Хӑнты ясӑӈа тулмащтӑс:
Ирина Самсонова

1712-1727-мит оԓăтн Тәпăԓ вошăӈ митрополит Филофей Лещинской мӯӈ увăс мӯвев хӯват ӆӈхман Тәрум хотăт омсăс.

Тәрум хот ăшкола

Е.Т. Веркина пєрна пос оԓăӈăн путăртăԓ. Л. Гурьева вєрум хурӈăн

1714-мит оԓн Россия мӯвев Пётр I хон икев поступсы щирн тăм тăхийн Вән Ас хонăӈăн Тәрум хот, щăԓта Поԓнавăт кәртые тывăс. Щи пурайн тăта тәп вет хоттєԓ ёх вәс. XIX-мит нәпăтн Успение Святой Богородицы нємн пунсы. 1763, 1812, 1816-мит оԓăтн тăм ёмăӈ хот тӯтн ёссы, щăԓта кәртăӈ мир вух унтасн и ёшн йиԓпа омăссăт. 1929-мит оԓн тăм Тәрум хот лăп тәхăрсы. 2009-мит оԓн вән кєр тыԓăщ 29-мит хăтԓăн тăм хот йиԓпатум ю̆пийн йиԓпа пӯншсы. 2012-мит оԓн округ кәщайт поступсы щирн, Поԓнавăт кәртăӈ Тәрум хот ԓавăԓты щира «Единый государственный реестр объектов культурного наследия» нєпека нух хăншсы.

Тәняԓ ԓӯӈăн, вәйт ԓор тыԓăщ 27-мит хăтԓăн Престольной ёмăӈ хăтԓ еԓпийн Поԓнавăт кәртăӈ Тәрум хотн воскресной ăшкола пӯншсы. Воскресной ăшкола пӯншты пăта тыв Нуви сăӈхум вош Тәрум хот пәп ики Георгий Полевщиков юхтыԓăс. Мєт сыры кәртăӈ мир пойкщăсăт, щăԓта нявремăт пăта «Закон Божий» урок вәс. Кашăӈ нявремa Пресвятой Богородица икона хур мойԓăсы.

Щăԓта Ёмăӈ Богородица хăтԓăн кәртăӈ мир пăта Божественной литургия вәс. Щи ю̆пийн кәртăӈ мир мойӈ ёх пиԓа Тәрум хот мухăԓая пєрна пос пиԓа шәшсăт.

Тăм ванăн Поԓнавăт кәрта ӆӈхмємн ма щи ăшколая ӆӈхсум па вантсум, муй щирн щăта вәнԓтăты вєр ԓәщăтман вәԓ. Щăта нявремăт вәнԓтăты нє Екатерина Терентьевна Веркина (Юхлымова) па нявремăт пиԓа путăртсум па арсыр вєрăт оԓăӈăн иньщăссум.

Екатерина Веркина щи вєр оԓăӈăн ай тәс:

» *Тәняԓ сӯс вӯш эвăԓт кашăӈ рӯтьщăты хăтԓăн нявремăт тыв юхтыйԓԓăт. Тăта мӯӈ ԓывеԓа рӯщ Тәрум Ащи, Тәрума эвăԓты вєрăт, ёмăӈ хăтԓăт па па вєрăт оԓăӈăн путăртԓӯв. Ԓыв пойкщăты ясӈăт вәнԓтăԓăт. Мӯӈ нявремăт пиԓа Тәрум хотн вән ёха кашăӈ ёмăӈ хăтԓа ԓәщăтыйԓты нётԓӯв.*

Ма щив Пасха вән ёмăӈ хăтԓ еԓпийн ӆӈхсум, щирн ԓыв щи хăтԓа ԓәщăтыйԓсăт.

Е.Т. Веркина щи вєр оԓăӈăн щиты путăртăԓ:

» *Ин ма ԓывеԓа Пасха оԓăӈăн путăртԓум, муй щирн тăм ёмăӈ хăтԓ тывăс, муй щи хăтԓ вәнты ԓапăт мăр вєрты мосԓ, муй щирн Пасха ёмăӈ хăтԓ постăты па па вєрăт оԓăӈăн. Ин пушхиет щи оԓăӈăн хурăт хăншԓăт.*

Пасха ёмăӈ хăтԓ оԓăӈăн хурăт хăншԓăт

Е.Т. Веркина эвăԓт уша вєрсум, итәх ԓӯӈ пурайн ԓыв хущеԓа тӯтăӈ хопн пәп икет юхтыйԓԓăт, щи пурайн тăта Ас хуща итәх кәртăӈ ёх пєрна пос пунԓăт.

Екатерина Терентьевна нявремăта хăнты мир Ная-Вәрта эвăԓты вєр оԓăӈăн путăртмаԓн ястăԓ, хуты итәх рӯщ па хăнты мирӈăн Тәрум Ащия эвăԓты вєра ихураспеӈăн. Вантэ, рӯщ щирн Богородица, щит хăнты щирн Кăԓтащ Ими.

Е.Т. Веркина лупăс, хуты интăм вәԓупсэв па хураспия йис, щирн итәх нявремăт ԓыкăӈа єнумԓăт, па нявремăт пиԓа кӯла питты вєр тăйԓăт. Тәрум хота юхăттэԓн ԓыв Тәрум Ащия эвăԓты вєр оԓăӈăн уша вєрԓăт па имухты па хуят пєԓы сăмăӈа па нявлăка йиԓăт.

Вәнԓтăты вєр ю̆пийн шай яньщман нявремăт еша рӯтьщăсăт. Щи пурайн ԓыв путăртсăт, муй щирн хәнты тыв юхăтсăт, хуты ԓывеԓа тăта әмăщ Тәрум Ащи эвăԓты вєр оԓăӈăн уша вєрты, хуты ԓыв ӆна па хăннєхуятăт пєԓы сăмăӈа йисăт.

Путăр хăншăс:
Людмила Гурьева

Тэк кəртăн ԓаԓьн нух питум хăтԓ постăсы

Победа хăтԓ – Россия мўв вўраңăн мєт вуԓаң хăтԓ. Тăм ёмăңхăтԓ сєм йиңк такԓы нəмăԓмăты ăн рăхԓ. Кашăң оԓ Ас нопăтты тыԓăщ 9-мит хăтԓăн мўң мўвевн вəԓты мир кев хураса ăңхăл, ԓəԓн ԓаԓя ăңхум, щăта ухԓал пунум па ԓаԓь пурайн тарма рəпитум ёх кєша ăня лыптăт пунты па пəмащипа ясңăт ястăты. Вантэ, кашăң хоттєԓ ёха Вуԓаң ԓаԓь шəк тəс.

Сўмăтвош район Тэк кəртăн вəԓты мир Победа хăтԓ постăты еԓпийн ăма ԓэщăтыйԓсăт. Сырыя кəртăн кўлуп хуща «Нух питум Ас нопăтты тыԓăщ» нємуп арăң-якăң етнхот ԓэщăтсы. Тăта арсыр ԓуват кəртăң ёх лаԓясты вєр, ԓаԓя ăңхум, ԓаԓь хăрн ухԓал пунум па ԓаԓь пăта тарма рəпитум хăннєхуятăт оԓăңăң хошум арăт арисăт, ԓўңăтты арат ԓўңăтсăт па əмща вєрум якăт кəртăң мира ванԓтăсăт.

Победа хăтԓ постăты еԓпийн кəртăң мир па няврємăт пăта «Георгиевской сухие» нємуп вəнԓтăты хăр ԓэщăтсы. Вєртутăң нєңăт па эвет сăк эвăԓт Георгиевской сухие кăрăтты вєр ванԓтăсăт. Вəнԓтăты нєңа тăта сăк кăрăтты вєр тəса вəты, ар няврєм єнмăԓты хăнты нє Надежда Хандыбина вəс.

Тэк кəрт «Бессмертный полк»

Георгиевской сухие Вуԓаң Отечественной ԓаԓь пурайн пăԓтапԓы, вещката па тарма мўвев ԓавԓум па мўвев пăта ԓаԓяссум ёх пăта ԓэщăтсы.

Ас нопăтты тыԓăщ 9-мит хăтԓ аԓăңсаты кəртăң мир мўвев ԓаԓясты ёх, паԓтап хăрн вəтшум па ухԓăл пунум ёх кев хураса ăктăщсăт. СолдатԓЎв оԓăңăн нəмăԓмăсăт па ăня ԓыптăт кев хураса пунсăт.

Щăԓта кашăң оԓ иты иса кəртăң мир ԓаԓяссум ёхԓўв, ԓаԓь пурайн тарма рəпитум хуятԓўв хурԓал пиԓа «Бессмертной полк» хуща шəшсăт. Вєккеши ԓыв оԓңеԓн нəмăԓмăты питԓўв.

Щи юпийн иса кəртăң мир Всероссийской акция «Победа соԓамат» нємпи Россия мўвтєԓ мир вєр щирн, (рўщ ясăңăн «Солдатская каша») ԓапăтсыйт. Мєт əмăщ ай няврємăта Победа соԓамат па хуятăт пиԓа камн ԓєты.

«Шоврые» нємпи ясли хота ăңхты ай эвиет па пухиет Вуԓаң Победа хăтԓ ищи постăсăт. Щи ԓуват ай пушхăт Вуԓаң ԓаԓь оԓăңăн вəԓăт ки, щикєм ăм! Пушхăт ԓаԓь оԓăңăн арăт арисăт, якăт ванԓтăсăт па ущхўԓь партупсэт оԓăңăн уша вєрсăт. Няврємăт ԓавăԓты нєңăта вəн пəмащипа ясңăт лупты ԓăңхаԓўв, ԓыв щи мурт ăм вєра мўң тёпиеԓўв вəнԓтăԓăт. Мўң нумăсԓўв, щиты тəс па ăм нумăсн, тўңщирăңа ай пушхăт вəнԓтăты питԓўв ки, Россия мўвев мєт така па əрăңа йиԓ.

Путăр хăншăс:
Ирина Самсонова

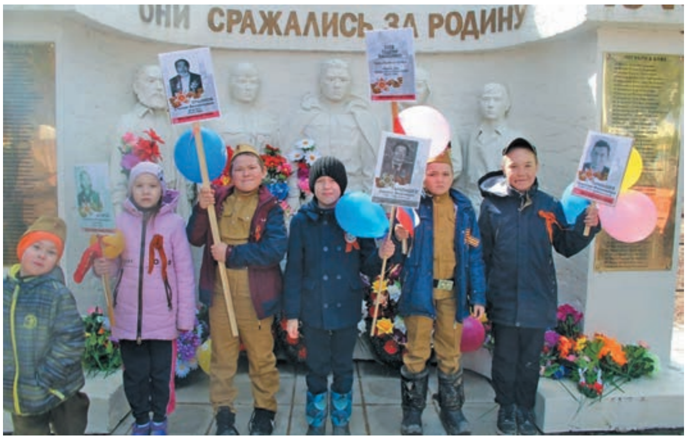

Тэкăң няврємăт кев хурас пўңăԓн

«Зайчик» нємпи хăтԓ мăр няврємăт ԓавăԓты тăхи пушхăт

Мŭң нәмлăлŭв!

Лаԓьн нух питум хăтԓ – щит мŭң мŭвев пăта мєт вуԓаң хăтԓ. Поԓнавăт кәрт мухты лаԓя 400 муԓтас хуят мăнăс, кашăң хот эвăԓт ики муй пух рәт мŭвев эвăԓт вуракăт вошитты мăнăс.

Тăм йисн мŭң сыстам тәрум иԓпийн вәԓлŭв, щирн мŭң мŭвев давԓум ёх нәмман тăйты мосԓ. Лаԓьн нух питум хăтԓ еԓпийн мŭң ăшколаевн арсыр вєрăт дәщăтман вәсăт. Мŭң па российской ăшколайт иты «Лаԓьн нух питум хăтԓ ишнет» па «Георгиевской ленточка» Россия мŭвтєԓ мир акцияйңăна пиԓтăщсŭв.

Няврємăт вәнԓтăты ёх пиԓа «Ма нәмԓєм! Ма юращԓум!» газетайт вєрсăт. Лыв «Герой Советского Союза» нєм тăюм хә Гавриил Епифанович Собянин, пионерăт, кәртăң А.А. Петров хә оԓăңăн путрăт хăншсăт. Щи тумпи 15 вєр Вуԓаң Отечественной лаԓь па нух питум хăтԓ посăт оԓăңăн, щитăт кашăң хуята вăйтты мосԓ.

Хăтԓ мăр ай няврємăт тăйты хотн пушхиет воспитатель Т.В. Ламбина пиԓа «Хоттєԓ ёхԓам пиԓа «Вечный огонь» хур хăншлŭв» нємпи Россия мŭвтєԓ мир кăсупсыйн кăссăт па «Голубь мира» нємпи акцияйн нуви нєпек эвăԓт голубь тухлăң войт вєрсăт.

Ай классăтн вәнԓтыйԓты няврємăт «Правнуки Победы» кăсупсыйн тәса лŭңтарăт лŭңăтсăт. Хуԓыева няврємăт щи кăсупсыя тәса лэщăтыйԓсăт, вәнԓтăты ёх па ăңкет-ащет няврємăта стихăт пирити, щăԓта тәса лŭңăтты нётсăт, ләԓн хәлăнтты ёха уша йис, муй щирн лаԓь пурайн хăннєхәя ԓавăрт вәс. Артаԓăты ёх, щит ăшкола кәща лăңкăр хә Е.А. Эйхман, рŭщ ясăң па литература урокңăн тәты нє Л.Р. Хусаинова па ăшкола киникайт лŭңăтты хотн рәпитты нє Т.В. Данилова.

Вән классăтн вәнԓтыйԓты эвет-пухăт «Юность, опалённая войной» етнхот альсăт. Няврємăт вантсăт, муй щирн 1941-мит оԓн веԓщи ăшкола етшуптум эвет-пухăт рәт мŭвеԓ эвăԓт вуракăт вошитты мăнсăт.

«Увăс ёх» отряда лунум юнармейцăт Дмитрий Данилов, Евгений Батманов, Денис Братцев па Сергей Сангин лапăт хăтԓ мăр лаԓьн нух питум вот вой ԓавăԓман ԓоԓьсăт. Ищиты тәса шәшты па лаԓь оԓăңăн арăт ариты кăсупсы вәс. Тыԓăщ мăр няврємăт тәса шәшты, ариты вәнԓтыйԓсăт, лаԓь лəмăтсухăт пирисăт. Кашăң команда няврємăт яма лэщăтыйԓсăт: хурамăңа лəмăԓтыйԓсăт, тәса шәшсăт, так ясңăт лупсăт, яма арăт арисăт.

«Отряд партизан» нємпи команда кәща пух Дмитрий Данилов унтасн 10 па 11 классңăн нух питсăңăн. Вән классңăнăн вәнԓтыйԓты няврємăт альсăт, муй щирн ияха, и нумăсн рәпитты мосԓ. Эвет-пухăт лупсăт, хуты айтєԓн рәт мŭвеԓ сăмăңа тăйԓăт, мосты пурайн вуракăт эвăԓт мŭвеԓ ԓавăԓты нух ԓоԓьлăт.

Лаԓьн нух питум хăтлăн вәнԓтыйԓты няврємăт учителят па кәртăң ёх пиԓа «Созвездие» нємпи культура хот пŭңăԓн Вуԓаң Отечественной лаԓьн ухлаԓ пунум ёх нәмăԓмăты щира шŭмаԓя ԓоԓьсăт па кев хурас еԓпийн ăня лыптăт пунсăт. Мŭң нәмлăлŭв!

Етнхот альты няврємăт

Лаԓьн нух питум вот вой ԓавăԓсăңăн

Хăнты ясăңа вәнԓтăты нє **Анастасия Вахат** па 10-мит классăн вәнԓтыйԓты пух **Егор Гришкин**,
Поԓнавăт кәрт,
Нуви сăңхум район
Хăнты ясăңа тулмащтăс:
Людмила Гурьева

Увăс мўв кăсты вєр оӆăңăн

Вəн кєр тыӆăщн 25-мит хăтӆ вўш эвăӆт па 27-мит хăтӆ вəнта Ёмвошн няврємăт кўтн кăсупсэт мăнăс. Щи кăсупсы «Югра-МегаСпорт» тăхи ёх ӆэщăтыйӆсăт, щит 78-мит оӆа Отечественной ӆаӆь пăрум вўш эвăӆт ю̆кантсы. Щи хăтӆ 84 эви па пух юхтыйӆсăт, кăсупсыйн 11-13 оӆăт, 14-15-мит оӆăт, щăӆта 16-17 оӆăт ёх кўтн кăссăт.

Нух питум няврємăт мойӆăӆыйт. Ф. Молданов вєрум хурăт

Оӆăңмит хăтӆ хəӆум пўш и тăхи эвăӆт навăрмăты пăта ёх кăссăт. Ищи хăтӆ пухăт па эвет ёшн ю̆х катăӆман хəхăӆсăт па хуята мăты пăта. Хəӆмит хăтӆ няврємăт тыньщăң тăхсăт.

«Увăс мўв кăсты вєрăт хўват» оса тăхи кəща хə Олег Хатанев ясăң тəс:

» *Увăс мўв кăсупсэт 1975-мит оӆ вўш эвăӆт вєрты питсыйт. Кашăң оӆ тăм ӆампа кăсты вєр ӆэщăтӆўв, няврємăт ӆыв кўтэӆн кăсӆăт, мєт ăр па каркам хуятăт нух питӆăт. Тăм ванăн Магадан воша ăңхсăт, щи кăсупсыйн мўң увăс мўв ёхӆув мєт сырыя питсăт.*

Юхи хăщум нăӆмит хăтӆăн эвет па пухăт пăта əхăӆ єӆты навăрты кăсупсы ӆэщăтсы. Щи хăтӆ Варьёган вош эвăӆт Атэй Лялькин пиӆа путăртсум:

» *Ма кимăтмит класс вўш эвăӆт тăмăщ кăсупсэта ăңхты питсум. Тăм мăнум кăсупсэтн нух питсум, мєт ар пўш əхăӆ єӆты навăрсум, ищиты эстафета кăсты хăрн па ёх кўтн мєт пăста хəхăӆсум.*

Щи хăтӆ кăсупсэт етшăсăт, кăсум ёха ишăк нєпекăт па кубкайт мойӆăсыйт. Ёмвош округ мўвăт 11-13 оӆ ӆуват няврємăт кўтн Нижневартовской мўв сырыя питăс, Сəрханӆ мўв кимăт вəс, Ёмвош мўв хəӆмит тăхия хăщсăт. 14-15 оӆ няврємăт кўтн Нефтеюганской мўв нух питăс, щăӆта Сўмăтвош мўв, Ёмвош мўв няврємăт еша юхи хăщсăт. 16-17 оӆăт айӆат ёх хуща Нефтеюганской мўв ёх нух питсăт, ӆыв ю̆пеӆн Урай вош вəс, Ёмвош мўв няврємăт кăсупсыйн юхи хăщсăт.

Олег Хатанев кăсум айӆат ёха, тренерăта хошум ясңăт лупăс. Сəрханӆ мўвн сўсн тăм ӆампа кăсупсы питӆ. Щи ю̆пийн увăс мўв команда ӆэщăтӆўв, щăӆта 2024-мит оӆн Россия первенства кăсупсы питӆ.

Атэй Лялькин

Əхăӆ єӆты навăрты кăсупсыйн

Путăр хăншăс:
Фёдор Молданов

Ханты ясанг
(Хантыйское слово)
№10 (3622),25.05.2023

Соучредители
Дума, Правительство Ханты-Мансийского автономного округа – Югры

Издатель
Департамент молодежной политики, гражданских инициатив и внешних связей

Редакция
Директор, главный редактор – **Динисламова С.С.**
Телефон (3467) 33-36-82

Заместитель главного редактора – **Рагимова Н.В.**
Телефон (3467) 33-24-02

Ответственный секретарь – **Вах Н.И.**
Телефон (3467) 33-24-02

Адрес редакции и издателя:
628011, г. Ханты-Мансийск, ул. Комсомольская, 31
тел./факс (3467) 33-17-52
E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru
Газета размещена на сайте **www.khanty-yasang.ru**
Отпечатано:
ООО «Новости Югры-Производство» г. Сургут, ул.Маяковского, 14.

Индексы **04393, 54393**
Тираж **2166** экз.
Заказ **2450**
Цена свободная

Газета зарегистрирована Управлением Федеральной службы по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций по Тюменской области, ХМАО-Югре и ЯНАО.

12+

Свидетельство о регистрации ПИ №ТУ 72-00796 от 23 января 2013 г.

Мнение авторов публикаций не обязательно отражает точку зрения редакции.